

نظریہ ہای مطالعات کلاسیک

لونیس اھیچکاک

ترجمہ:

عبدالله کریم زادہ، حسین صبوری

هُنُو التَّوَابِ .

سرشناسه	هیچکاک، لوئیز
عنوان و نام پدیدآور	نظریه‌های مطالعات کلاسیک/ لوئیس ا. هیچکاک؛ ترجمه عبدالله کریمزاده، حسین صبوری.
مشخصات نشر	تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۴۲۵ ص: جدول.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۵۲-۰۸۱-۲
وضعیت فهرست‌نویسی	فینیا
فروست	فرهنگ و جامعه.
یادداشت	عنوان اصلی: Theory for classics : a student's guide, 2008.
موضوع	Hitchcock
شناسه افزوده	کریمزاده، عبدالله، ۱۳۶۳ - مترجم
شناسه افزوده	پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
رده بندی کنگره	۱۳۹۶ ۹۹۶/۵ HM۴۸۰
رده بندی دیویی	۳۰۱/۰۱
شماره کتابشناسی ملی	۴۷۳۰ ۱۳۳

فرهنگ و جامعه

ناشر: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
نویسنده: لوئیس ا. هیچکاک
مترجم: عبدالله کریمزاده و حسین صبوری
ویراستار ادبی: بهناز بهادری
طراح جلد: عباس صفایی مهر
صفحه‌آرا: زهرا رحیمی
نوبت چاپ: اول - مهر ۱۳۹۶
شمارگان: ۳۰۰ نسخه
قیمت: ۲۱۰۰۰۰ ریال
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۵۲-۰۸۱-۲

همه حقوق این اثر برای پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات محفوظ است.
در صورت تخلف، پیگرد قانونی دارد.

نشانی: تهران، پایین‌تر از میدان ولی‌عصر (عج)، خیابان دمشق، شماره ۹، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
سندوق پستی: ۶۲۷۴ - ۱۴۱۵۵. تلفن: ۸۸۹۰۲۲۱۳. دورنگار: ۸۸۸۹۳۰۷۶. Email: nashr@ricac.ac.ir

نظریه های مطالعات کلاسیک

لوئیس ا. هیچکاک

ترجمه

عبدالله کریمزاده

حسین صبوری

فهرست مطالب

۱	.....	سخن مترجمان
۹	.....	مقدمه مؤلف
۱۳	.....	دییاجه
۲۱	.....	زیگموند فروید
۴۱	.....	کارل مارکس
۵۵	.....	فردریش نیچه
۷۱	.....	فردینان دوسوسور
۸۳	.....	تئودور آدورنو
۹۵	.....	لوئی آلتوسر
۱۰۷	.....	میخائیل باختین
۱۱۹	.....	رولان بارت
۱۳۵	.....	ژرژ باتای
۱۵۱	.....	ژان بودریار
۱۶۱	.....	والتر بنیامین
۱۷۷	.....	پیر بوردیو
۱۹۳	.....	جو دیت باتلر
۲۰۳	.....	هلن سیکسو

۲۱۱	.....	ژیل دلوز و فلیکس گاتاری
۲۲۵	.....	ژاک دریدا
۲۴۵	.....	میشل فوکو
۲۶۳	.....	هانس گئورگ گادامر
۲۷۳	.....	مارتین هایدگر
۲۸۹	.....	لوس ایریگاری
۲۹۹	.....	ژولیا کریستوا
۳۰۹	.....	ژاک لاکان
۳۲۵	.....	آنری لفور
۳۳۳	.....	امانوئل لویناس
۳۴۵	.....	ژان فرانسوا لیوتار
۳۵۷	.....	موریس مرلوپونتی
۳۶۷	.....	ادوارد سعید
۳۸۱	.....	گایاتری چاکراورتی اسپیوک
۳۹۳	.....	هیدن وایت
۴۰۳	.....	ریموند ویلیامز
۴۱۳	.....	اسامی لاتین نظریه پردازان
۴۱۵	.....	نمایه

سخن مترجمان

«سوگند به قلم و آنچه می نویسند.»

(قرآن کریم، سوره قلم، آیه ۱)

تبارشناسی علوم انسانی نشان می دهد که «مطالعات کلاسیک» مجموعه ای از کنش های گفتمانی و یک پروژه چندین صدساله است که تفسیری از نسبت انسان مدرن با متون کلاسیک و فرهنگ مادی یونان و روم باستان (به عنوان خاستگاه تمدن غرب) عرضه می کند. این پروژه که در قالب یک رشته مستقل دانشگاهی ارائه می شود و هویت میان رشته ای دارد، با رشته هایی مانند نقد ادبی، مطالعات فرهنگی، نظریه انتقادی، زبان شناسی، فلسفه، علوم اجتماعی، تاریخ نگاری، اندیشه سیاسی، باستان شناسی، معماری، پژوهش هنر، مطالعات فیلم و رسانه، مطالعات موزه و مدیریت جهانگردی تعامل دارد، یعنی هم ابزارهایی برای تحقیق در این رشته ها فراهم می کند و هم خود از یافته ها و ابزارهای پژوهشی آنها استفاده می کند. بنابراین، نظریه های مطالعات کلاسیک در بسیاری از رشته های «علوم انسانی» کاربرد پیدا می کنند.

به دلیل اینکه مطالعات کلاسیک به «خوانش» و «تفسیر» متون فرهنگی متنوع از جمله، متون ادبی، کتیبه‌ها، ظروف سفالی، بناهای تاریخی، تابلوهای نقاشی، قطعه‌های موسیقی، آیین‌های باستانی، اسطوره‌ها و روایت‌های تاریخی می‌پردازد، در بازنمایی زبانی و بصری دوران باستان با چالشی به نام «بحران تولید معنا» مواجه است. این بحران از چند عامل نشئت می‌گیرد. اولاً اصالت برخی از این متون که مدعی بازنمایی عینی دوران باستان هستند، به چالش کشیده شده است (برای مثال ژان بودریار با طرح نظریه وانمودگی و فوق واقعیت، بر این نکته پرتوافشانی می‌کند که در عصر پست‌مدرن مرزها مغشوش شده و جای اصل و بدل عوض شده است و لذا ادعای حقیقت - مبنا بودن این متون جای تأمل دارد). در ثانی، طبق نظریه ویتگنشتاینی «چرخش زبانی» که زبان را نه بازنمایی‌کننده حقیقت، بلکه برسازنده حقیقت می‌داند، مطالعات کلاسیک که خود برساخته‌گفتمانی است، روایت‌های خود را برمی‌سازد و آنها را از طریق بخشیدن تقدس و مشروعیت علمی به واقعیت تبدیل می‌کند. لذا، بعید نیست که روایت‌های به‌ظاهر آکادمیک آن برساخته‌ای بیش نباشند و فقط دال‌هایی بدون مدلول باشند. ثالثاً طبق یافته‌های پساساختارگرایان که رابطه یک-به-یک بین دال و مدلول (و در نتیجه، بستار معنا) را رد می‌کنند و بر رابطه یک-به-چند بین آن دو تأکید می‌ورزند، نسبت دادن یک مدلول واحد به متون کلامی و بصری و مادی کلاسیک (به‌عنوان دال‌هایی شناور) مردود است و لذا این متون منبع نامحدود معنا هستند. به عقیده ما، همین بحران معنا هسته‌ی خلاقانه این رشته محسوب می‌شود و به آن پویایی می‌بخشد، زیرا امکان نقدها و خوانش‌های متعدد از یک متن واحد را فراهم می‌سازد و تن به بستار معنا نمی‌دهد.

کتاب حاضر، مجموعه‌ی جامعی از نظریه‌ها را که منتقدان ادبی و

فرهنگی و هنرپژوهان برای خوانش انواع متون به کار می‌بندند، معرفی و نحوهٔ کار بست آنها را مطرح کرده است. به عبارت دیگر، در کتاب پیش رو، «نظریه و عمل» منفک از هم نیستند و از این حیث می‌توان آن را «نقد کاربردی متون فرهنگی» دانست. متون نقد شده در این کتاب از تنوع بسیار زیادی برخوردار است و علاوه بر متون ادبی به کتیبه‌ها، تصویرنگاری‌ها، ظروف سفالی، بناهای تاریخی، تابلوهای نقاشی، قطعات موسیقی، آیین‌های باستانی، اسطوره‌ها و روایت‌های تاریخی پرداخته شده است. برخی از سؤالات پژوهشی که برای خوانش این متون طرح شده است، از این قرار است:

- فروید چگونه به تقلید از «هرمنوتیک» و روش تفسیر خاخام‌های یهودی (که کتاب مقدس را منبع نامحدود معنا می‌دانستند) به خوانش ناخودآگاه انسان پرداخت و ناخودآگاه را به مثابه متنی تلقی کرد که مشحون از دال‌های سرکوب شده است؟
- رولان بارت چگونه با استفاده از «نظریه متن» نشان داد که انسان همیشه در حال تولید متن بزرگ‌تری به نام «زندگی» است و آنگاه به خوانش نشانه‌شناسانهٔ اسطوره‌ها، نقاشی‌ها، عکس‌ها، آگهی‌های تجاری، فیلم‌ها، رقص‌ها و حرکات موزون، ورزش‌های زورخانه‌ای، برج ایفل و مغز اینشتین پرداخت و از ترفندهای طبیعی جلوه دادن ایدئولوژی‌ها در اساطیر کهن پرده برداشت؟
- باختین چگونه با نظریه‌های «کارناوال» و «کرونوتوپ» به خوانش فضاهای عمومی شهر رُم، جشن‌ها، آیین‌ها، آداب غذا خوردن و فرقه‌های سری پرداخت؟
- نیچه چگونه با نظریه «نیروهای دیونوسوس و آپولون» به خوانش موسیقی پرداخت و هنر را تثوریزه کرد؟
- آلتوسر چگونه با طرح نظریه «استیضاح» و «دستگاه‌های ایدئولوژیک دولت» نشان داد که ژانرهای مختلف گفتمان

- (اسطوره‌ها، تئاتر، هنر، آیین‌های مذهبی، آثار باستانی و غیره)
 ما را دائم در موقعیت‌های سوژه بودگی قرار می‌دهند؟
- ژرژباتای چگونه با استفاده از نظریه «قربانی کردن» به خوانش روایت مصلوب شدن حضرت مسیح، پدیده تروریسم و خشونت، مرگ، کاربرد عطر در مناسک دینی، تجملات در مهمانی‌ها و کاراکتر «گاو مرد» در نقاشی‌های پیکاسو پرداخته است؟
  - بنیامین چگونه به تقلید از سوررئالیست‌ها خرابه‌های برجای مانده از دوران باستان را مورد خوانش قرار می‌دهد و از این طریق خاستگاه روانی مدرنیته را می‌کاود و دلالت خرابه‌ها برای انسان مدرن را مکشوف می‌سازد؟
  - چگونه با خوانش بودریاری می‌توان رسانه‌هایی مانند دوربین عکاسی، فیلم، تلویزیون، اینترنت و موزه‌ها را خوانش کرد و نظریه «وانمودگی» را در سایت‌های اینترنتی، شبکه‌های خبری، موزه‌ها و سازمان‌های میراث فرهنگی و گردشگری واکاوی کرد؟
  - جودیت باتلر چگونه نمایشنامه «آنتی‌گونه» را از دیدگاه معضل جنسیتی مورد خوانش قرار می‌دهد و چگونه می‌توان نظریه «کنش مندی» باتلر را برای تحلیل هویت‌های جنسیتی و بازنمایی‌های بصری سوژه‌های جنسیت‌دار در آثار کلاسیک به کار بست؟
  - چگونه می‌توان صنعت گردشگری و موزه‌های مدرن و فرایند تولید- توزیع- مصرف محصولات فرهنگی را با نظریه «عادتواره» و «سرمایه فرهنگی» بوردیو تحلیل کرد؟
  - لاکان چگونه با نظریه «نگاه خیره» نقاشی معروف هولباین موسوم به «نقاشی سفیران» و پرسپکتیو آن را خوانش می‌کند؟
  - کریستوا چگونه با نظریه «رنگ» به خوانش نقاشی‌ها و هنرهای تجسمی می‌پردازد؟
  - لویناس چگونه با نظریه «برخورد رودرو» به خوانش اودیسه

می‌پردازد و سفر اودیسه را با سفر حج حضرت ابراهیم (ع) مقایسه می‌کند؟

● لفور چگونه با نظریه «تحلیل فضایی» خود به تحلیل میدان‌های عمومی یونان باستان (که برای تجمعات سیاسی و مذهبی استفاده می‌شدند) و نقش جاده‌های شهر رُم می‌پردازد؟

● طبق نظریه «پسااستعمار» و «شرق‌شناسی» ادوارد سعید، چرا مطالعات کلاسیک «شرقی‌ها» را به حاشیه رانده و فرهنگ‌های روم و یونان باستان را کانونی کرده است؟ چرا در موزه‌های مدرن اروپا صنایع دستی متعلق به شرقی‌ها را در «موزه‌های تاریخ طبیعی» نگهداری می‌کنند، ولی صنایع دستی متعلق به غربی‌ها را در «موزه‌های هنر» به نمایش می‌گذارند؟ از نظر ادوارد سعید، موزه‌های مدرن در گفتمان شرق‌شناسی چه نقشی ایفا می‌کنند؟

● با نظریه «تجسد» و «پیشینگی ادراک» که مرلوپونتی مطرح کرده است چگونه می‌توان میدان‌های نبرد در دوران کلاسیک را بازسازی کرد و چگونه می‌توان رابطه بین خلسه، آیین‌ها، جنبه‌های حسی مراسم قربانی کردن حیوانات از قبیل عطفافشانی و دود کردن اسفند را تحلیل کرد؟

● طبق نظریه لیوتار، چرا دولت-ملت‌های غربی برای مطالعات کلاسیک امتیاز ویژه‌ای قائل‌اند؟ چرا در تبارشناسی دموکراسی آمریکا به دموکراسی آتن امتیاز ویژه‌ای داده می‌شود؟ چرا جمهوری روم باستان الگوی جمهوری‌خواهی فرانسه معرفی می‌شود؟

● از منظر «مطالعات فرودستان» که توسط اسپوک مطرح شده است، گروه‌های فرودست، استعمار و امپریالیسم و دیگر شکل‌های سلطه فرهنگی چگونه در متون کلاسیک روم و یونان باستان بازنمایی شده‌اند؟

- طبق نظریه وایت که قائل به روایتی، گفتمانی و بلاغی بودن تاریخ است، آیا می‌توان گفت که متون کلاسیک روایت‌هایی هستند که کلاسیک‌پژوهان و باستان‌شناسان از خودشان بافته‌اند؟
- با توجه به زبان‌شناسی ساختارگرای سوسوری چگونه روایت‌های تاریخی، دینی و اسطوره‌ای معانی خود را از طریق تقابل‌های دوگانه به دست می‌آورند؟

این سؤالات در کتاب حاضر به تفصیل پاسخ داده شده است. کتاب از ۳۰ فصل تشکیل شده که در هر فصل ابتدا مفاهیم کلیدی معرفی می‌شوند و سپس این مفاهیم شکافته شده و با زبانی ساده تبیین می‌شوند. برای اینکه خوانندگان با «نقد کاربردی متون کلاسیک» آشنا شوند و بتوانند این نظریه‌ها را در نگارش مقالات و رساله‌های دانشگاهی خود به کار ببندند، متونی متعدد در «چارچوب نظری» معرفی شده مورد خوانش قرار می‌گیرند. امید می‌رود که کتاب حاضر بتواند پاسخ‌گوی بخشی از نیازهای پژوهشگران در پژوهش‌های میان‌رشته‌ای علوم انسانی باشد و سهمی هرچند اندک در ارتقای «مطالعات میان‌رشته‌ای» علوم انسانی و اجتماعی کشور عزیزمان داشته باشد.

اکنون که به لطف خدا این کتاب به علاقه‌مندان عرضه می‌شود، لازم است از زحمات و حمایت‌های جناب آقای «سید عبدالأمیر نبوی»، معاون محترم پژوهشی و آموزشی پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری صمیمانه در چاپ این اثر تقدیر و تشکر کنیم. همچنین از ریاست محترم پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات که از انتشار این کتاب حمایت کردند، تشکر ویژه داریم. در نهایت، مراتب سپاس و قدرشناسی خویش را به جناب آقای «حسین پاینده»، استاد نظریه و نقد ادبی دانشگاه علامه طباطبایی اعلام می‌کنیم. در یافتن معادل‌های فارسی

سخن مترجمان | ۷

بسیاری از اصطلاحات تخصصی وامدار و رهین منت ایشان هستیم.

عبدالله کریم زاده

دکترای «مطالعات فرهنگی در حوزه های ادبی»

حسین صبوری

دکترای «ادبیات انگلیسی»

تهران، ۱۳۹۶/۰۴/۳۰

مقدمه مؤلف

نظریه‌های «مطالعات کلاسیک» برای چه کسانی ضرورت دارد؟

نظریه چیست و چرا در مطالعات کلاسیک دارای اهمیت است؟

«تئوری» معادل انگلیسی کلمه «نظریه» است که از ریشه یونانی *theoria* به معنی دیدگاه مشتق شده است و به‌موجب آن یک بصیرتی در ما حاصل می‌شود. به تعبیری دیگر، نظریه به‌مثابه یک عینک مفهومی است که با آن به یک مسئله خاص می‌نگریم. نظریه ابزاری است برای تشخیص دادن، رمزگشایی کردن و فهمیدن. از این‌رو، نظریه می‌تواند موضعی به‌دست دهد که با آن بتوانیم به نقد و بررسی وضع موجود پردازیم.

در محافل آکادمیک، «مطالعات کلاسیک» یا کلاسیک‌پژوهی از جمله موضوعاتی است که تعریف آن محل مناقشه است و پاسخ‌های

متعددی برای تعریف آن وجود دارد. از منظر برخی صاحب‌نظران، مطالعات کلاسیک عبارت است از مطالعهٔ زبان‌های باستانی، به طور عمده متون لاتین و یونانی. پرواضح است که فتوحات اسکندر کبیر و پاگرفتن امپراطوری روم قلمرو جهان کلاسیک را گسترش داد. برای مثال مایکل ونتریس^۱، زبان‌شناس و باستان‌شناس معروف انگلیسی در ۱۹۵۲ در حین عملیات حفاری الواحی از تمدن موکنایی^۲ پیدا کرد که مکتوب به خط تک‌بعدی بتا (β) بود. او از روی این کتیبه‌ها شکل اولیه خط یونانی را کشف کرد. در اوایل سدهٔ بیستم، زبان‌شناسان کشف کردند که هیتی^۳ جزو زبان‌های هندواروپایی است. این کشف علمی نیز دامنهٔ مطالعات زبان‌های باستانی و گویش‌های هندواروپایی را تا عصر برنز گسترش داد. علاقه‌مندی به زمینه‌های تاریخی کتیبه‌های کلاسیک و همچنین به اجداد مینوسی یونانیان موکنایی، قلمرو مطالعات کلاسیک را به حوزه‌های باستان‌شناسی، تاریخ هنر و ماقبل تاریخ کشاند. رشتهٔ «تاریخ هنر» پاگرفتن خود را وامدار باستان‌شناسی کلاسیک است. علاوه بر این، مطالعات کلاسیک با فلسفه، ادبیات تطبیقی، تاریخ، تاریخ هنر و انسان‌شناسی روابط میان‌رشته‌ای دارد. این روابط میان‌رشته‌ای به‌طور اخص در ایالات متحده مشهود است، جایی که مطالعات کلاسیک به زبان یونانی تدریس می‌شود؛ و این درست برخلاف کشورهای اروپایی و نیز کانادا و استرالیاست که در آن مؤسسات پژوهشی یا دانشکده‌های باستان‌شناسی دارند. بنابراین، در برخی دانشگاه‌ها مرز مشخصی بین مطالعات کلاسیک، تاریخ هنر و باستان‌شناسی سراغ داریم و در برخی دیگر این مرز نامشخص است. نیچه در اولین درس گفتار خود در ۱۸۶۹ با عنوان «هومر و زبان‌شناسی

---

1. Micheal Ventris

2. Mycenaen

3. Hittite

کلاسیک^۱» به طور مبسوط درباره ماهیت میان‌رشته‌ای زبان‌شناسی کلاسیک در مطالعه دوران باستان بحث کرده است، درحالی که جیمز پورتر^۲ (۲۰۰۵) در کتاب «What is Classical About Classical Antiquity?» معتقد است که «عتیقه‌های کلاسیک همواره کلاسیک نیستند». می‌توان گفت که مطالعات کلاسیک رشته‌ای در حال تکامل است که تا به حال جهان کلاسیک را فقط به صورت تئوریک واکاوی کرده است.

در دو سده اخیر، در مطالعات کلاسیک هیچ تئوری جامع وحدت‌بخشی نمی‌توان یافت که بتواند به تمام مسائل کلاسیک بپردازد و چنین نظریه‌ای هرگز ظهور نخواهد کرد. موضوع مطالعات کلاسیک روزبه‌روز متنوع‌تر می‌شود و در این تنوع موضوعی هر نظریه‌ای توجه ما را به برخی زوایا معطوف می‌کند و از برخی دیگر بازمی‌دارد. موضوعات مختلف تحقیق و انواع متون و داده‌ها به نظریه‌های مختلف تن می‌دهند.

از آنجایی که کلاسیک‌پژوهان دامنه مرزهای این رشته را همچنان گسترش می‌دهند، کاوش در نظریه‌های مختلف شتاب گرفته است تا با استناد به نظریه‌های متعدّد بتوانند جهان باستان را تفسیر کنند. نظریه‌های فرهنگ، تاریخ، زبان و جنسیت و سایر صورت‌بندی‌های گفتمانی که در گذشته برای خیلی‌ها قابل درک نبودند، امروزه در کلاسیک‌پژوهی کاربرد گسترده‌ای پیدا کرده‌اند. در نتیجه، کانون نظریه‌ها و رویکردهای موجود برای مطالعه علمی جهان باستان به صورت چشمگیری گسترش یافته است. این امر هرچند مطالعات کلاسیک را به رشته‌ای پرهیجان و پرتحرک تبدیل کرده، استادان و دانشجویان این رشته را هم با چالش‌هایی بزرگ مواجه کرده است. یادگیری رویکردهای نظری جدید

---

1. Homer and Philology

2. James Porter

و قدیم که طرح پرسش‌های ابتکاری و تأمل برانگیز را ممکن می‌سازد و امکانات جدیدی را برای مطالعه دوران‌های گذشته فراهم می‌کند، اغلب دشوار است. به این دلیل که نقطه شروع آن مشخص نیست. کتاب حاضر چکیده‌ای است از نظریه‌های برجسته‌ترین اندیشمندان مطالعات کلاسیک و سایر رشته‌های علوم انسانی که آشنایی با آنها برای رشته مطالعات کلاسیک ضرورت دارد.

این کتاب برای سه نوع مخاطب در نظر گرفته شده است. نخست، دانشجویان مقطع کارشناسی که درس‌های نظری و روش‌شناسی مطالعات کلاسیک و تمدن‌های باستان را می‌گذرانند. هرچند برای متون کلاسیک رویکردهای نظری متعددی در نشریه «Arethusa» منتشر شده است و کتاب‌های متعددی درباره نظریه‌پردازان معروف مطالعات کلاسیک (همچون نیچه، باختین و لاکان) وجود دارد و حاشیه‌های متعددی برای آنها نوشته شده است، هیچ کتابی درباره آموزش نظریه‌ها وجود ندارد که هدف آن به‌طور اخص پژوهش درباره جهان کلاسیک باشد.

دوم، این کتاب برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی در نظر گرفته شده است. دانشجویان ارشد و دکتری که به دنبال چارچوب‌های نظری برای پایان‌نامه یا رساله خود هستند و نیز دانش‌آموختگان دکتری که خود را برای تدریس آماده می‌کنند، از این کتاب می‌توانند بهره بسیاری ببرند.

سرانجام، این کتاب برای مدرسان و محققان آثار کلاسیک در نظر گرفته شده است، زیرا مرجعی برای معرفی نظریه‌های معاصر و چگونگی ارتباط این نظریه‌ها با مطالعات کلاسیک است.

دیباچه

کتاب حاضر در معرفی نظریه‌پردازان مطالعات کلاسیک (از عصر کلاسیک تا دوره معاصر) نسبت به کتاب‌های مشابه موجود در بازار یک سروگردن بالاتر است، به این دلیل که آنها را بازنویسی کرده و مطالب جدیدی به آنها افزوده است. ایدهٔ تألیف این کتاب با انتشار «نظریه‌های دین‌پژوهی»^۱ اثر ویلیام دیل و تیموتی بیل به ذهنم خطور کرد. در تألیف کتاب حاضر از «نظریه‌های تاریخ هنر» اثر یائه امرلینگ^۲ هم استفاده کرده‌ام. از این‌رو، کتاب حاضر نقطه تلاقی مطالعات کلاسیک، رشته‌ها و گفتمان‌های هم‌حوزه با آن و علایق نظری خودم است. دانشجویان مطالعات کلاسیک دریافته‌اند که تا به‌حال در شیوه‌های سنتی کلاسیک‌پژوهی غرق بوده‌اند که عبارت بود از تسلط بر زبان‌ها، مطالعه گویش‌ها و آثار باستانی. گرچه تسلط بر

---

1. "Theory for Religious Studies" by William Deal and Timothy Beal

2. "Theory for Art History" by Jae Emerling

مبانی وقت‌گیر است و دانشجویان این رشته فرصتی برای تحقیقات میان‌رشته‌ای یا به چالش کشیدن کردارهای گفتمانی آن ندارند، برخی از آنان با شالوده‌های ساختارگرایی که در تفکر غرب بیشتر به صورت تقابلهای دوگانه مطرح بوده است، آشنایی دارند. برای مثال: نظم/ آشوب، عمومی/ خصوصی، مقدس/ کفرآمیز، خود/ دیگری، مردانه/ زنانه، فرهنگ/ طبیعت و غیره.

معرفی نظریه‌ها و دیدگاه‌های هنجارگریز که اغلب با صفت‌های «پسامدرن»، «پساساختارگرا» یا «واسازانه» همراه است، قضیه‌ای دیگر است. فهم این نظریه‌ها و متون پیچیده وقت و انرژی بیشتری می‌طلبد. اگر حجم مطالب پایه بسیار سنگین باشد و یا فایده‌ی یادگیری این نظریه‌ها برای دانشجویان ملموس نباشد، نظریه‌های مزبور سال‌های آزرگار گنگ و مبهم باقی می‌مانند. بسیاری از نظریه‌های معاصر به‌ظاهر خلاف عرف جامعه هستند و حتی بدتر از آن، به‌طور مستقیم ارتباطی با فهم زبان‌ها و تمدن‌های باستانی ندارند. اصطلاحات جدید و گنگ - از قبیل گفتمان، بازنمایی، جنسیت، ایدئولوژی، تجسد، سوژه‌بودگی، واسازی و اصالت - که برای بسیاری از دانشجویان نامفهوم هستند و در نگاه نخست ربطی به مطالعات کلاسیک ندارند، به‌کرات استفاده می‌شوند. دانشجویان دائماً شکایت می‌کنند که این اصطلاحات در لغت‌نامه‌های معتبر یافت نمی‌شوند. پس این‌ها واژگان «واقعی» نیستند. در این کتاب نظریه‌هایی معرفی شده‌اند که باب میل جامعه دانشگاهی است (متون مدرن را با اصطلاحات و پارادایم‌های آن می‌توان شناخت). ولی این نظریه‌ها چه فایده‌ای برای دانشجویان مطالعات کلاسیک دارد؟

نظریه‌های خلاصه‌شده در این کتاب طیف وسیعی از دیدگاه‌ها را به خواننده عرضه می‌کنند تا او از رویکردهای سنتی مطالعات کلاسیک فراتر رود. این نظریه‌ها پرسش‌هایی از این قبیل را پیش می‌کشند: کاوش

افراد و نهادها [فرهنگ‌ها]، قدرت سیاسی و مذهبی و نسبت دادن معانی به دوران باستان و تحقیق دربارهٔ مقولات به حاشیه رانده شده چه معنایی دارد؟ علاوه بر این، نظریه‌ها از ما می‌خواهند تا دوران گذشته را تنها متونی مجزا و تک افتاده تلقی نکنیم، بلکه آنها را جنبه‌های درهم‌تنیده‌ای از فرهنگ بدانیم که بر حیات اجتماعی حال و گذشتهٔ ما تأثیر می‌گذارند و در مقابل از آن تأثیر می‌پذیرند.

اگر در روزگاران نه‌چندان دور مطالعات کلاسیک خودش را «ملکهٔ تمام رشته‌ها» می‌دانست، امروزه این رشته در کنار سایر رشته‌های علوم انسانی با بحران مشروعیت مواجه است. ترکیب چندفرهنگی بسیاری از کشورهای بزرگ موجب پیدایش رشته‌های جدید در علوم انسانی، از جمله مطالعات افریقا، مطالعات چیکانو، مطالعات اسلام، مطالعات منطقه‌ای، مطالعات فرهنگی و مطالعات زبان‌های مدرن شده است که با مطالعات کلاسیک در رقابت‌اند و درصد هستند آن را از جایگاه استعلایی پیشینش ساقط کنند. در مجموع، بزرگ‌ترین خطری که علوم انسانی را تهدید می‌کند، کوتاه‌فکری و کاغذبازی دانشگاه‌هاست که نتیجه‌ای جز تهی شدن علوم انسانی ندارد. به این دلیل که دانشگاه‌ها سرمایه‌گذاری‌های زودبازده را می‌خواهند و بیشتر برای سود مادی سرمایه‌گذاری می‌کنند تا سود معنوی و کشف حقیقت. آموختن، خواندن، نوشتن، تفکر کردن و آینده‌نگری پرسودترین مهارت‌هاست؛ اما دانشگاه‌ها غافل از این حقیقت هستند که جامعه معاصر محصول «مطالعات کلاسیک» است و این رشته نخبگانی بزرگ پرورده است، از دولتمردانی چون توماس جفرسون گرفته تا بسیاری از نظریه‌پردازانی که در این کتاب معرفی شده‌اند، (مثلاً نیچه استاد زبان‌شناسی کلاسیک بود و فروید از طریق خرابه‌ها و ویرانه‌های به‌جای مانده از گذشته و با استفاده از متون کلاسیک چون اشعار هومر توانست ناخودآگاه انسان را مدل‌سازی کند). بیش از نیمی از این نظریه‌پردازها یا دانش‌آموخته

زبان‌های باستانی بودند (متون کلاسیک و یا کتاب مقدس) و یا به‌نوعی با متون کلاسیک سروکار داشتند. گرچه بسیاری از کلاسیک‌پژوهان نظریه‌ها را نادیده گرفته‌اند، اما نظریه‌پردازان هرگز از مطالعات کلاسیک غافل نمانده‌اند. لئونارد در کتاب «آتن در پاریس» دربارهٔ علت علاقه‌مندی نظریه‌پردازان فرانسوی به مطالعات کلاسیک به موارد بسیاری اشاره کرده است. اگر قبول داریم که نظریه، ابزار تفکر است، این واقعیت را هم باید بپذیریم که مطالعات کلاسیک ابزار نظریه‌پردازی است؛ بنابراین، اگر پیوند خود را با گذشته قطع کنیم و یا به گذشته کلاسیک خود پشت کنیم و دچار فراموشی تاریخی^۱ شویم، محال است حال و آینده خود را بشناسیم.

گفتگوهای آکادمیک

کتاب حاضر علاوه بر اینکه نشان می‌دهد چگونه نظریه‌ها از دهه ۱۹۶۰ به این سو چشم‌انداز مطالعات کلاسیک را دگرگون کرده‌اند، دعوتی است برای تعامل و گفتگوی آکادمیک بدون توجه به افراد چه موضع نظری دارند.

نظریه‌های معاصر که در این کتاب مطرح شده‌اند، برخلاف آتنا که زائیدهٔ ذهن زئوس بود، به‌طور معجزه‌آسا در ذهن مؤلفان‌شان پدید نیامده‌اند. چنانکه گفتیم، بیشتر این نظریه‌پردازان از آثار کلاسیک و کتاب مقدس تأثیر پذیرفته‌اند و همهٔ آنها در تعامل با اسلاف خود به بالندگی رسیده‌اند. از این نظر، چهار پیشکسوت اهمیت ویژه‌ای دارند: زیگموند فروید، کارل مارکس، فردریش نیچه و فردینان دوسوسور. این چهار پیش‌کسوت بستر گفتمان نظری را از اواسط قرن بیستم به بعد فراهم کرده‌اند. به عبارت دیگر، نظریه‌های آنان همچنان دستورکار نظریه‌پردازی در عصر حاضر را تعیین می‌کند. چه آنها را قبول داشته

---

1. historical amnesia

باشیم و چه قبول نداشته باشیم، باید از بهره‌بخشی آنان به علوم انسانی و اجتماعی معاصر درک اساسی داشته باشیم. بنابراین، کتاب حاضر با معرفی این چهار پیشکسوت شروع می‌شود.

همان‌طور که نظریه‌پردازان معرفی شده در این کتاب با نظریه‌پردازان پیش از خود تعامل فکری داشتند، از دانشجویان امروزی مطالعات کلاسیک هم انتظار می‌رود تا با نظریه‌ها و نظریه‌پردازانی که در این کتاب مطرح شده‌اند، به تعامل بپردازند؛ چه خود را شالوده شکن، ساختارگرا، فمینیست، فوکویی، نیچه‌ای، باختینی و دریدایی بدانند و چه اصلاً به نظریه اعتقاد نداشته باشند. آنها باید به سؤالاتی که این متفکران مطرح کرده‌اند، توجه کنید و با ذهنی باز با آنها وارد تعامل شوند. برای مثال وقتی از ماهیت زبان سؤال می‌شود، برای فهم ما از متون، آثار و ادیان باستانی چه اتفاقی می‌افتد؟ آیا زبان بیانگر تناظر طبیعی بین واژه و مصداق است، یا به تعبیر ساختارگرایان، آیا زبان یک «نظام نشانه‌ای»^۱ است که در آن نشانه‌های زبانی هم قراردادی و هم بر اساس تمایزهاست؟ نکته این است که این‌گونه پرسش‌های نقادانه به ما امکان می‌دهد مطالعات کلاسیک را به گونه‌ای ببینیم که در رویکرد سنتی به آن توجه نمی‌شده است.

نحوه استفاده از این کتاب

کتاب حاضر به قصد کمک به پژوهشگران تدوین شده است. به‌زعم ما، اکثر خوانندگان همه کتاب را نمی‌خوانند، بلکه درباره یک نظریه یا نظریه‌پرداز خاص به آن رجوع می‌کنند. چهار پیشکسوت در بخش نخستین کتاب بر اساس حرف اول نام خانوادگی‌شان معرفی شده‌اند. کما اینکه ۲۶ فصل بعدی به ترتیب حروف الفبا تنظیم شده است. هر فصل از سه بخش اصلی تشکیل شده است: فهرستی از مفاهیم کلیدی،

پیکره اصلی متن و معرفی منابع برای مطالعه بیشتر. در آغاز هر فصل فهرستی از مفاهیم کلیدی آورده‌ایم که برای فهم خوانندگان اهمیت ویژه‌ای دارند. این مفاهیم را به ترتیبی که در متن اصلی آمده است، آورده‌ایم.

پیکره اصلی هر فصل با زندگی‌نامه‌ای کوتاه شروع می‌شود، سپس، اسم سایر اندیشه‌ورزان و مفاهیم کلیدی را با حروف سیاه آورده و همه را به طور کامل شرح داده‌ایم. بدین ترتیب، خواننده‌ای که به مفهوم کلیدی خاصی علاقه‌مند است، می‌تواند بی‌درنگ مدخل مربوط به آن را بیابد. هر فصل همچنین دلالت‌های اجتماعی و فرهنگی نظریه‌ها را شرح می‌دهد. ما به‌عمد از فلسفه باستان بحث نکرده‌ایم، زیرا در این مقال نمی‌گنجد و کتاب جداگانه‌ای را می‌طلبد. به‌احتمال قریب به‌یقین، دانشجویان فلسفه در برنامه دانشگاهی خود با نظریه‌های معاصر آشنا شده‌اند. در یک کتاب واحد، محال است بتوانیم همه دلالت‌های اجتماعی نظریه‌های آثار کلاسیک را نشان دهیم، اما گفته‌ایم که چگونه می‌توان در آینده از آرای متفکران خاص بهره‌مند شد. مثال‌ها را به طور عمده از اسطوره‌شناسی و ادبیات، تاریخ باستان، باستان‌شناسی و تاریخ‌نگاری برگرفته‌ایم. امیدواریم خوانندگان کتاب حاضر بتوانند راه‌های تازه‌ای برای کاربردی ساختن نظریه‌های مطرح‌شده، بیابند.

کلام آخر اینکه، هر فصل بخشی با عنوان «برای مطالعه بیشتر» دارد که به دو بخش فرعی تقسیم می‌شود: در بخش اول، آثار دست‌اول نظریه‌پرداز را آورده‌ایم که برای درک بهتر متفکر ضروری هستند. در بخش دوم، فهرست کتاب‌ها و منابعی را آورده‌ایم که درباره نظریه‌پرداز نوشته‌شده است یا متونی که درباره مطالعات کلاسیک یا باستان‌شناسی کلاسیک است و در آنها آرا و اندیشه‌های نظریه‌پرداز مورد نظر تجزیه و تحلیل شده‌اند. متونی که اهمیت خاصی دارند، با علامت ستاره (*) مشخص شده‌اند. در پاره‌ای موارد، اشاره به آرا و اندیشه‌های

نظریه‌پردازان تلویحی است، نه تصریحی. در پیکره هر فصل که در آن آثار یک نظریه‌پرداز معرفی می‌شود، تاریخ‌هایی که داخل پراتز آمده بیانگر اولین سال چاپ آن اثر است. بخش کتاب‌شناسی جامع نیست و به‌صورت جامع به آن استناد نشده و هدف از آن فقط معرفی منابع است.

در کتاب حاضر راه‌های متعددی که می‌تواند به فهم ما از مطالعات کلاسیک عمق ببخشد، معرفی شده است. مطالب این کتاب تلاش خواننده را می‌طلبد تا با نشخوار کردن آنها نظریه‌ها را ملکه ذهن خود کند. هدف ما این است که مفاهیم کلیدی آثار گنجانده شده در این کتاب را تبیین و خواننده را برای مطالعات بیشتر آماده کنیم. امید می‌رود که خواننده پس از اشراف بر مطالب این کتاب به منابع دست‌اول رجوع کند و از این رهگذر به‌ضرورت نظریه در مطالعه آثار کلاسیک پی ببرد.

برای مطالعه بیشتر

- Branham, R. Bracht, Glenn W. Most, Ralph Hexter, Giulia Sissa, Daniel Selden, Page duBois, and W. R. Johnson. "Panel Discussion: Classics and Comparative Literature: Agenda for the, 90s." *Classical Philology*. 92.2 (1997) 153–88.
- Gold, Barbara K. "Teaching Classics: The Jesuit Way versus the Big Business Approach." *The Classical Journal* 84.3 (1989) 253–9.
- Leonard, Miriam. *Athens in Paris: Ancient Greece and the Political in Post-War French Thought*. *Classical Presences*. Oxford and New York: Oxford University Press, 2005.
- Newman, J. K. "Text vs. Author." *The Classical Journal* 84.3 (1989) 232–8.
- Payne, M. (ed.) *A Dictionary of Cultural and Critical Theory*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd, 1996.
- Porter, James I. "What is 'Classical' About Classical Antiquity? Eight Propositions." *Arion* 13.1 (2005) 27–61.

Schnapp, Alain. *The Discovery of the Past*. Translated by Ian Kinnes and Gillian Varndell. New York: Harry N. Abrams, 1997.